

GENEALOGIE

Pojmenování pochází z řeckého génos (latinsky genus) = rod a prakticky ve všech jazycích je název této vědy odvozen od stejného základu, jen v němčině se používá ještě termínu Sippenkunde, v češtině rodopis. Pojem genealogie má řadu významů. V nejširším slova smyslu pojednává o charakteru vztahu dvou navzájem nějak souvisejících jevů či faktů, v nejužším smyslu pak o vztahu mezi lidskými jedinci, vyplývajícím z jejich společného rodového původu. Spadá sem ovšem i studium důsledků, které z takových příbuzenských vztahů vyplývají v nejrůznějších směrech a souvislostech – od historických na jedné až k sociálním a biologickým na druhé straně.

Jako pomocná věda historická slouží genealogie nejrůznějším oborům v souvislosti se studiem jednotlivců (především dějinám politickým, různým problémům biografickým, má svou důležitost pro prosopografii, prospívá dále heraldice a sfragistice, jimž dodává materiál pro vysvětlení původu jednotlivých osob významného postavení v nejrůznějších rovinách a sama naopak, opírajíc se o heraldiku a sfragistiku a občas i o jiné obory, zejména o pokrok v medicíně, která prostřednictvím testů dědičnosti – DNA může získat další zachytané body pro přesnější fixaci rodinných vztahů). Studium významných a zejména šlechtických osob a jejich rodinných vztahů a vazeb bylo až donedávna takřka výlučnou náplní genealogie a zavádělo ji perspektivně do slepé uličky. Teprve současné zkoumání rodinných vztahů u všech skupin obyvatelstva dodává historii sociální, historické statistice, demografii (s kterou se při širší koncipovaném průzkumu stýká nejvíce), dějinám lékařství apod. U historie

medicíny se např. sledují genealogické vazby a zvláštnosti v oblastech, které byly zdravotně specificky ovlivňovány prostředím apod.

Samostatné úkoly oboru posléze spočívají v tom, že genealogie rekonstruuje zasuté rodinné vazby a vztahy bez konkrétní „společenské objednávky“, klade důraz na jejich dlouhodobý trend a zjišťuje obecnější aspekty průběhu, resp. modifikací a změn těchto vazeb. K plnému proniknutí vlastní látky je potřebí nejen důkladných znalostí pramenné základny, ale i značných vědomostí historických, zejména v souvislosti s většími migracemi některých vrstev obyvatelstva, jako tomu bylo např. u nás v kolonizační době, zejména při zakládání měst, za třicetileté války, během vlny vystěhovalectví do Ameriky v 19. století, při migracích židovského obyvatelstva či vystěhovalectví francouzských hugenotů do Německa a Švýcarska po roce 1685, v emigračních vlnách v souvislosti s nacistickou okupací, po únoru 1948, srpnu 1968 ap.

Od vědecké genealogie je třeba odlišit rodopis ve většině jeho forem, neboť se zpravidla omezuje na záležitosti ryze účelové a vázané úzce osobními zájmy. Stejně tak se s genealogií jen v některých bodech prolínají takové disciplíny jako jsou dějiny osídlení, dějiny obyvatelstva příslušných teritorií či historie jednotlivců. Zcela specifickou a zvrácenou aplikací bylo studium „rasové čistoty“ v nacistické třetí říši, jehož důsledkem měla být genocida celých společností.

Pokud jde o způsoby a postupy práce, lze rozeznávat genealogii vypravující (popisnou) a odvozenou. První, sledující a vysvětlující individuum či individua v rámci rodiny, společenské skupiny, třídy a celé společnosti, přináší výsledky základního badatelského charakteru i pomocně historického rázu. Takový postup práce je postupem historickým ve vlastním slova smyslu a podkladem ke genealogii odvozené (někdy také zvané teoretická). Ta se zabývá studiem pravidel, resp. zákonitostí genealogického dění, jinými slovy z velkého počtu jedinečných dat se pokouší abstrahováním dospět k stanovení základních pravidel genealogického vývoje, a plní tak jinými disciplí-

nami nezastupitelnou funkci samostatného oboru. I když dosud těmto otázkám nebyla věnována větší pozornost, bylo by možno hovořit i o „pseudogenealogii“, čímž míním takové bezprostřední osobní vztahy v kratším či delším čase, jež jsou dány zejména úzkou provázaností ekonomickou, jež k sobě úzce až osudově váže osoby i celé rodiny, i když zpravidla vyúsťuje dříve nebo později ve vztahy příbuzenské. Tu je ovšem také třeba upozornit, že ve starších dobách i pouhé kmotrovství bez biologického podkladu bylo dostačujícím důvodem k vstupu do rodinných vazeb a bylo tak – zpravidla až do čtvrtého stupně příbuznosti – překážkou pro uzavírání sňatků.

Genealogie je ve svých zárodečných formách prakticky prvotní fází historiografické literatury, neboť písemné zachycení mechanické historické a zejména genealogické posloupnosti významných osobností (ať ve smyslu politické vlády či teologickém) časově předchází vlastním narativním dílům. Takové údaje nejsou exaktního charakteru, byť se v této primitivní formě genealogie tradovala hluboko do novověku (a v některých diletantských či účelových pracích tak přežívá vlastně dodnes), a to především v genealogii šlechtické. Souviselo to ovšem s nedostatečnými pramennými podklady, které dlouho nedovolují exaktní sledování nutných souvislostí. Využívá se často zdánlivých spojitostí či některých náznaků heraldických či jiných, které ovšem nejsou přesvědčující. Od starých dob se také táhla mechanicky sestavované soupisy osob, rodin a rodů přinášející základní biografické údaje. Ty se odrážely a odrážejí v různých dílech rozličného zaměření, z nichž největší věhlas si získala proslulá německá genealogická ročenka Gothajský almanach (vycházel v letech 1763–1943 v několika řadách podle šlechtické hierarchie, celkem to je na 180 svazků typického malého formátu, ale také velkého rozsahu stránkového). Šlo tu prakticky vesměs jen o primitivní konstatování základních fakt, leckdy podvědomě a někdy i záměrně mylně interpretovaných. Na druhé straně bylo přitom často vynakládáno mnoho juristického důvtipu, neboť nejen držba rodového majetku a jeho dědění, ale i různé tituly a zemské či dvorské úřady by-

ly závislé na určitých rodinných vazbách a stupních urozenosti, nehledě už vůbec na rozličné rodinné zákony, které podmiňovaly určité výhody komplikovanými právními ustanoveními (nutnost rovného sňatku, zachování předpisů a tradic při užívání jmen, která byla někdy výslovně předpisována, otázky stařešinství atd.) či na urozenost vázaná stipendia (např. Strakova akademie v Praze). Tato ustanovení nebyla vždy zcela jednoznačná a lišila se nejen v čase, ale zejména v různých zemích. Teprve koncem 19. století **Ottokar Lorenz** ve svém díle *Lehrbuch der gesamten wissenschaftlichen Genealogie* (Berlin 1898) učinil výrazný krok vpřed při oprošťování oboru od převažujícího diletantismu, který mimovolně i záměrně vnesl do této disciplíny mnoho falz i fikcí, jež přinášely leckdy hmatatelné výhody či aspoň zvýšení lesku určitých osob a rodů (stačí si jen vzpomenout na fikci o rodové spřízněnosti Rožmberků s italským rodem Orsini). 19. století pak přineslo – a 20. v tom pokračovalo – vznik řady genealogických společností (zejména také v úzké spojitosti s pěstováním heraldiky), jež se leckdy povznesly i k vědeckému pěstování i chápání genealogických otázek a to zejména soustavným sběrem materiálů a vytvořením publikačních řad a časopisů. Širokým záběrem se pokud jde o sběr materiálu honosí zejména genealogické centrum amerických Mormónů, které v Salt Lake City sbírá a uchovává genealogické doklady (tzv. *Family History Library*) v globálním rozsahu.

V českém prostředí věnovali genealogickým otázkám pozornost již nejstarší kronikáři, pražský děkan **Kosmas** ve 12. stol. a tzv. **Dalimil** na počátku 14. století. Po nich to byl zejména autor heraldických spisů **Bartoloměj Paprocký z Hlohol** (+ 1614); jde zejména o jeho *Zrcadlo slavného markrabství Moravského* z r. 1593, *Diadochus*, tj. Posloupnost knížat a králů českých, biskupův a arcibiskupův pražských a všech tří stavů Království českého z r. 1602 a posléze *Štambuch slezský* z r. 1609. Dále pak především rožmberský archivář a knihovník **Václav Březan**, který na přelomu 16. a 17. století sestavil z bohatého materiálu rožmberského archivu genealo-

gie četných starých šlechtických rodů. Patří sem i řada míst v díle **Bohuslava Balbína** (+ 1688). Na vyšší úroveň pak posunul genealogii svou kritičností **František Palacký**, jemuž studium šlechtického rodopisu otevřelo cestu k možnosti vlastní vědecké tvorby a našlo adekvátní odraz i v jeho největším díle, *Dějínách národu českého*. Nejrozsáhlejší české dílo teoretické genealogie, nazvané *Prátelestvo pokrevné a příbuzné*, které **Jan Hulakovský** (1804–1877) dokončil v r. 1873, zůstalo v rukopisu. Jádrem konkrétní české genealogické práce vznikalo pak od sklonku 19. století do 20. let 20. století. Zejména to byly práce **Martina Koláře**, **Augusta Sedláčka** a pro Moravu i **Josefa Pilnáčka**, a to v úzké návaznosti na studia heraldická, neboť šlo takřka vesměs o genealogii šlechtickou, i když leccos bylo učiněno i pro starší genealogii předních rodů měšťanských zejména v Praze a v Brně (prací **V. V. Tomka** a nověji **Jaroslava Mezníka**). Velké množství relevantních informací je uloženo i v našich obou starých encyklopedických slovnících, tj. v *Riegrově slovníku naučném* (11 sv. od r. 1860) a zejména v *Ottově slovníku naučném* (základní řada 28 sv. od r. 1888).

Hlavními prameny genealogických studií jsou především písemnosti diplomatického rázu. Významné místo mezi nimi mají zpočátku, tj. z doby před soustavnou evidencí obyvatelstva – vedle jednotlivých listin, jejichž údaje je třeba zpravidla kriticky kombinovat – různé úřední a veřejné knihy (o nichž je podrobněji pojednáno v kapitole o diplomacie). Od 16. století jsou to zejména matriky, hlavně církevní (neboť např. matriky školské ve starších dobách přinášejí jen velmi omezené genealogické informace), i když ty jsou ve větší úplnosti dochovány až od 18. století. Původně jsou jen velmi všeobecné, posléze však přinášejí vedle informací o narození a o rodičích i údaje svatební a úmrtní a v průběhu doby se také v tomto smyslu specializují. V souvislosti s tím jsou ovšem potřebné znalosti onomastiky, především v dobách, než došlo k fixování příjmení. Vedle nich přicházejí vhod i údaje nekrologického rázu, informace nápisové i ryze historiografické, i když je lze považovat jen za ma-

teriál v širším kontextu dodatkový a leckdy neúplný a při menší kritičnosti i přímo zavádějící. Důležitým pramenem jsou rovněž různé památníky resp. štabuchy, které si získaly oblibu od dob renesance.

Z genealogických, resp. biologických pojmů je třeba uvést nejdříve termín pokrevnosti (*consanguinitas*), který označuje osoby, pocházející od jediného předka. Důležitý je stupeň tohoto pokrevnosti, jenž je počítán podle generací či podle blízkosti příbuznosti mezi současně žijícími osobami. Tento moment je významným aspektem zejména politických dějin, když zabraňoval – ve formě různých kanonických zákazů – dynastickým sňatkům, či naopak sloužil jako záminka ke zrušení závazků (např. u králů Přemysla Otakara I. i Přemysla Otakara II., když se jim jejich sňatky z politických nebo osobních důvodů staly tíživými). Tyto hranice nicméně bylo možno překročit díky dispensům, které byly tu hojnější, tu sporadičtěji udělovány z politických důvodů papežem ať již předem, či sankcionovaly už stávající situaci. Ta mohla být leckdy ovšem způsobena neznalostí, jindy se stávala politickým nástrojem. Dále je to příbuzenství (*affinitas*, sešvagření) jako důsledek uzavření manželství, neboť tak vzniká vztah k pokrevným příbuzným druhého manžela.

Základem popisného rodopisu je jedinec, na nějž se váže veškerý výzkum. Ten se v podstatě ubírá dvojí cestou. Jednak jde o tzv. vývod (rodokmen v užším slova smyslu, latinsky *ascendence*, německy *Ahnentafel*), tj. takový soupis příbuzných osob, kde se od výchozího jedince (jenž se v této souvislosti nazývá *proband* neboli staročesky *střen*) postupuje dozadu, tj. zjišťují se jména a data jeho přímých předků – *ascendentů*. Vývody, které měly dokazovat šlechtictví, byly v minulosti s různou přesností vyžadovány pro držbu určitých úřadů, vstup do některých rytířských řádů, ale i některých klášterních komunit ap. Jsou to tzv. teritoriálně se odlišující „průby“. Počet těchto předků se v každé předchozí generaci zvětšuje na dvojnásobek a jen v případě příbuzenského sňatku různého stupně do-

chází k identitě některých osob, čili tzv. ztrátě předků. To ovšem v různé míře nastává dříve či později u každého, protože jinak by se musil počet našich předků rozšiřovat donekonečna. Vždyť jen touto lineární formou by každý novorozenec dnešní doby měl v osmé generaci předků (tedy cca kolem poloviny 18. století) 128 předků, na počátku husitských válek pak při průměru třiceti let na generaci by jich bylo přes čtvrt miliónu. Pro doby ještě starší by jejich počet pak šel do stamiliónů ba miliard. To je ovšem zcela vyloučeno, protože ke ztrátě předků dochází v uzavřenějších komunitách – a těmi byly dřívější vesnice i města a tím spíše exkluzivní společnost vyšší šlechty – již v bezprostředně předcházejících generacích. Druhým důležitým jevem je, že v takovém vývodu se táž osoba může objevit na více místech, čímž dochází k dalším redukcím (tak **A. von Brandt** uvádí, že ve vývodu pruského krále Fridricha Velikého, † 1786, vystupuje císař Ludvík Bavor, který zemřel v r. 1347, na 166 místech!).

Není možné sledovat jednotlivé postupy konkrétněji, nicméně by se ukázalo velmi záhy, jak je počet předků omezen a jak se jednotlivé vrstvy prolínají, i když konkrétní prameny zpravidla po několika generacích mizí či se stávají velmi mezerovitými. Často se ovšem sledují pouze mužské posloupnosti (tzv. *agnáti*), zatímco ženská posloupnost (*kognáti*) bývá vynechávána, též proto, že právně bývala méně ceněna (např. v případě prokazování šlechtictví ap.), i proto, že ve starších dobách byla hůře evidovatelná.

Druhou základní prací tradiční genealogie je opačný postup, totiž vytváření rozrodu, který sleduje potomstvo (*descendence*) určité osoby popř. manželství, a to jak v mužské, tak v ženské linii (v němčině *Stammtafel*). Vzhled této základní pomůcky historické práce není dán striktní osnovou, jako je tomu u vývodu. Individuálnost je důsledkem např. vícero manželství, různého počtu dětí, kolísavé úmrtnosti resp. neplodnosti (jen v jisté míře neuzavření sňatku, neboť tu mohou hrát jistou roli i nemanželské děti ap.). Pro velkou va-

23) Rodokmen pánů z Rožmberka. Autograf Václava Březana z doby kolem r. 1600

riabilitu je ovšem úplně vypracování této pomůcky pro delší časový úsek těžko proveditelné, neboť zejména sledování ženské linie je tu opět velmi obtížné a je tedy takřka nutností pořizovat jen příslušný výběr, omezující se na mužskou linii v důsledku v Evropě převládajícího dědického a nástupnického práva. Ovšem ve smyslu biologickém není v obou rozdíl, naopak se nověji ukazuje, že např. některé dědičné choroby mají pouze ženskou posloupnost. To ovšem už odvádí od vlastní genealogie v historickém slova smyslu.

S vývojem zdůrazňování otcovského faktoru v evropském právu souvisela a mnohdy dodnes souvisí i otázka držby jména. Ve středověku a dlouho do novověku se to týkalo vlastně jen šlechty a špiček měšťanských vrstev a teprve od sklonku 18. století dostalo příjmení zákonný podklad, který je stabilizoval. Pokud šlo o manželské potomky, vesměs se jim dostávalo jména otcova. Teprve v současnosti je možná volba jména podle dohody partnerů, i když převaha tradičního postupu zůstává zachována. Že ovšem v jednotlivých teritoriích jsou odlišnosti, je samozřejmé. V souvislosti se šlechtickým stavem dochází obecně ke specifickému jevu, že totiž podle dědických smluv přejímají právní nástupci a dědicové s jinými závazky porůznu i jméno vymírajícího rodu ke svému, popřípadě je přejímají výlučně (z rodů známých z české historie stačí upozornit aspoň na Clam-Gallas, Salm-Reifferscheidy či Ditrichštejny). A nejde jen o jména rodinná – příjmení, nýbrž i o jména osobní, která – zejména jestliže nepatřila k obvyklým – mohou rovněž přispět k případné identifikaci určitého rodu či společenství. Pokud jde pak o genealogii občanskou, je třeba si uvědomit velké přechylování jmen v dobách starších. K regulaci došlo pak u nás až na sklonku vlády Marie Terezie, kdy byla zavedena fixní příjmení, která jsou závazná, i když zejména v menších lokalitách, kde bylo více rodin stejného jména, se stále užívala různá specifika epitet (podle místa, specifických vlastností dominantního předka, často užívajících nadsázky ap.), která mohla i převládnout a přecházet i na rodiny jiného jména, pokud se do příslušného domu přestěhovaly. Zejména bylo některých deho-

nestujících forem užíváno při přidělování fixních příjmení osobám židovského vyznání. Stejně tak bylo důležité, když v r. 1770 došlo k zavedení pevných čísel popisných v jednotlivých sídlech, i když porůznu docházelo k jejich více či méně výrazným úpravám.

K tomu, aby různé genealogické grafy byly všeobecně srozumitelné, a přesto maximálně úsporné, používá genealogické bádání obecně přijaté konvenční značky pro řadu základních faktů v biologickém rytmu člověka, z nichž některé pronikly i do obecného povědomí. Jsou to zejména: ♀ či O = žena; ♂ či □ = muž; Δ = osoba neznámého pohlaví; * = narozen; † = zemřel; * † = mrtvě narozen; O = zasnouben; oo či Ψ = sezdán; ♂ = rozveden; ~ = pokřtěn; □ = pohřben; ♂ = padl. Je ovšem třeba dodat, že tato označení někdy kolísají.

Bibliografická příloha

Z obecných prací vedle již citovaného díla *Lorenzova* si zaslouží zmínku *Otto Forst-Battaglia*, *Genealogie v Meisters Grundriss der Geschichtswissenschaft* 1-4a, Leipzig 1913; *Eduard Heydenreich*, *Handbuch der praktischen Genealogie* 1, 2, Leipzig 1913; *Ernst Devrient*, *Familienforschung*, 2. vyd. Leipzig, 1919; *Wilhelm Karl von Isenburg*, *Historische Genealogie*, München-Berlin 1940; *Władzimir Dworzaczek*, *Genealogia*, Warszawa 1959, ve dvou svazcích, a *Wolfgang Ribbe – Eckart Henning*, kteří redigovali *Taschenbuch für Familiengeschichtsforschung*, Neustadt a. d. Aisch, jenž vyšel v r. 1995 již v 11., výrazně přepracovaném a více než 600 stran obnášejícím vydání, které přináší i mnoho pro nás relevantních informací bibliografických, metodických i věcných. U nás je pro praktické „řemeslo“ k dispozici původně nezdařená kniha *Kristofora Říčaře*, *Úvod do genealogie*. Kdo jsou moji předkové a odkud přišli, Praha 1995, jež byla o pět let později nahrazena poněkud vylepšenou knihou téhož autora, *Občanská genealogie. Základy rodopisné práce*, Praha 2000, jež ovšem je omezena jen na nejzákladnější praktické pokyny. Z našich pomůcek zaslouží zmínku *Ignác Horníček*, *Knihy o rodopisu*, 2. vyd. Vyškov 1939. Specifickým typem pomůcky je závažná práce *Gildase Bernarda*, *Guide des recherches sur l'histoire des familles*, Paris 1981. Srv. i níže v heraldické bibliografické příloze cit. práci *Tomáše Krejčíka*. Srv. i protokol slovenského sym-

pozia o genealogii Najstaršie rody na Slovensku, s. 1. (Bratislava) 1994. Pokud jde o naše či zahraniční časopisy, je třeba odkázat na údaje, které přicházejí v bibliografické příloze heraldické partie.

Z rozsáhlých souborů jednotlivých genealogií v obecném měřítku je to ze starších řada svazků *Siebmacherova Wappenbuchu* (viz v heraldice), nově zejména *F. Freytag v. Loringhoven*, *Stammtafeln zur Geschichte der europäischen Staaten* 1-4, Hamburg 1953-1957, kde otištěno 2. vyd. díla *W. K. v. Isenburga* a *Genealogisches Handbuch des Adels*, dělený podle druhů šlechtictví, Glücksburg 1951 nn. (dosud neukončeno) a 2. sv. zmíněné knihy *Dworzaczkovy* s mnoha tabulemi. Genealogické problematice se věnuje i řada časopisů, část společně s heraldikou (viz tam). Pro naše dějiny je třeba uvést *Časopis rodopisné společnosti československé v letech 1929-1946* a *Sudetendeutsche Familienforschung* z let 1928-1939, jež je ovšem třeba užívat s opatrností. Užitečné jsou i některé terminologické slovníčky: seznam slov označujících stupeň příbuzenství u *O. Lorenze* (cit. výše), s. 188-193, pro české poměry *Adolf L. Krejčík*, *Rodopiscův latinsko-český slovníček a glosářik*, Čas. rodopisné spol. českoslov. 4, 1933; *Václav Elznic – Viktor Palivec*, *Latinsko-český slovník genealogický*, Praha 1976 a *Václav Elznic*, *Glosář pro rodopisce a kronikáře*, Praha 1978 (jenž přináší různé informace filologické i věcné). K jmenovaným je třeba uvést ještě tyto slovníky: *Viktor Palivec*, *Německo-český genealogický slovník*, Ostrava 1984, *Boleslav Lutonský – Jaroslav Černý*, *Latinsko-německo-český slovník nemocí a příčin smrti*, Praha 1995; *V. Kasalický – Boleslav Lutonský*, *Slovník německo-český pro genealogy*, Praha 1995; *Jan Mareš*, *Latinsko-český slovník pro genealogy*, Praha 1996 a *Jan Pařez*, *Česko-anglický příruční slovník genealogický*, Praha 1999. K práci *Jana Hulakovského* citované výše v textu viz *Josef Kollmann*, *Jan Hulakovský*, archivář obrozené doby (1804-1877), *SAP* 25, 1975, s. 433 nn.

Z konkrétních prací, které pro raný a vrcholný středověk ukazují nové cesty v souvislosti s politickými a sociálními dějinami, třeba upozornit zejména na rozpravu *Hans-Walthera Klewitze*, *Namengebung und Sippenbewusstsein in den deutschen Königsfamilien des 10. bis 12. Jahrhunderts*. *Grundlagen historischer Genealogie*, původně v *DA* 7, 1944, přetisk v *H.-W. Klewitz*, *Ausgewählte Aufsätze zur Kirchen- und Geistesgeschichte des Mittelalters*, Aalen 1971, s. 89-103, nověji pak řada prací *Gerda Tellenbacha* a jeho školy. K tomu aspoň sborník *Prosopographie als Sozialgeschichte? Methoden personengeschichtlicher Erforschung des Mittelalters*, München 1978. Důležitou řadu publikací, kde jsou vydávány protokoly příslušných specializovaných konferencí, na nichž se probírala jak témata metodologická, tak konkrétní (i pro české dějiny), jsou sborníky toruňské univerzity, nazvané jednoduše *Genealogia*. Každý z nich má ovšem specifické zaměření: sv. vydaný v r. 1982 nese podtitul *Problemy metodyczne w badaniach nad*

polskim społeczeństwem średniowiecznym, druhý z r. 1987 Studia nad wspólnotami krewniczymi i terytorialnymi w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym, třetí z r. 1989 Kręgi zawodowe i grupy interesu w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym, čtvrtý Polska elita polityczna w wiekach średnich na tle porównawczym, pátý z r. 1996 Rola związków rodzinnych i rodowych w życiu publicznym w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym a zatím poslední z r. 1999 Władza i społeczeństwo w Polsce średniowiecznej. Vzorným způsobem zpracování se vyznačují práce *Kazimierza Jasińskiego*, Rodowód pierwszych Piastów, Wrocław 1992 a Rodowód śląskich 1–3, Wrocław 1973–1977. Významná je i více než šestisetstránková kniha práce *Karl-Heinz Spiesse*, Familie und Verwandtschaft im deutschen Hochadel des Spätmittelalters. 13. bis Anfang des 16. Jahrhunderts (Vierteljahrsschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte Beiheft 111) Stuttgart 1993. Stejně tak stojí za uvedení další sympoziální protokol Genealogie als Denkform in Mittelalter und Früher Neuzeit, hg. von *Kilian Heck* und *Bernhard Jahn* (= Studien und Texte zur Sozialgeschichte der Literatur Bd. 80) Tübingen 2000. Zejména úvod obou vydavatelů má obecnější ráz.

Pro české poměry viz zejména jednotlivá hesla v základní řadě Ottova slovníku naučného. Z ostatních alespoň výběrově lze uvést *August Sedláček*, Hrady, zámky a tvrze království českého 1–15, Praha 1882–1927 (též přetisk), *Josef Pilnáček*, Staromoravští rodové, Vídeň 1930 (přetisk Brno 1972), s dodatkem *téhož* Neznámé rody a znaky staré Moravy (k vydání připravil *Mojmír Švábenský*), Brno 1983, *týž* Rody starého Slezska, Jilové u Prahy 1969, a ovšem řada prací heraldických. *Jan Skutil* začal v r. 1983 v Brně vydávat Moravský a slezský genealogický slovník (zatím část A–Be). Viz i *Roman Freiherr von Prochazka*, Genealogisches Handbuch erloschener böhmischer Herrenstandsfamilien, Neustadt a. d. Aisch 1973 s dodatkovým svazkem München 1990. Základní genealogii Přemyslovců podává *Václav Novotný*, České dějiny I–3 Praha 1928, přílohy, českých Lucemburků *Zdeněk Fiala*, Předhusitské Čechy, 2. vyd. Praha 1978, příloha. Mimořádně důležitá z hlediska politického chápání genealogických vazeb ve středověku, a to i se zevrubným výkladem poměrů obecných, je stať *Marie Bláhové*, Panovnické genealogie a jejich politická funkce ve středověku, in: SAP 48, 1998, s. 11–47.

Z prací o jménech osobních a rodových, kterých je neobyčejné množství, lze pokázat především na tyto: *Ernst Schwarz*, Sudetendeutsche Familiennamen aus vorhussitischer Zeit, Köln–Graz 1957, a *Jan Svoboda*, Staročeská osobní jména a příjmení, Praha 1964.

Matrikám a jejich významu pro genealogii věnoval značnou pozornost *Eduard Maur* v různých pracích, zejména ve studii Vývoj matričního zápisu v Čechách, Historická demografie 6, 1972, s. 40–58, s další literaturou. Pokus o bibliografii tištěné evidence v německé oblasti (občas s přesahy i na české území) přináší *Eckart*

Henning – Christel Wegeleben, Kirchenbücher. Bibliographie gedruckter Tauf-, Trau- und Totenregister sowie der Bestandsverzeichnisse im deutschen Sprachgebiet, Neustadt a. d. Aisch 1991, 447 s. v alfabetské řadě ale bez bližší geografické identifikace, což u menších lokalit, jichž je většina, silně znesnadňuje orientaci.

Viz i *Peter Bahn*, Familienforschung und Wappenkunde, Geisberg 1998. Zajímavé poznámky přináší také *Josef Polišenský*, in: Genealogie, rodopis v její dnešní podobě, Jižní Morava 8, 1973, s. 265–270.